

Poradnictwo
Kolejne przybliżenia

REDAKCJA NAUKOWA
MAGDALENA PIORUNEK

RECENZENCI

prof. zw. dr hab. Krystyna Marzec-Holka
prof. zw. dr hab. Andrzej Radziejewicz-Winnicki

REDAKTOR PROWADZĄCY

Szymon Gumienik

REDAKTOR TECHNICZNY

Paweł Kucypera

KOREKTA

Monika Sieńska

PROJEKT OKŁADKI

Krzysztof Galus

© Copyright by Wydawnictwo Adam Marszałek
Toruń 2011

Publikacja dofinansowana ze środków
Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu

ISBN 978-83-7611-856-7

Wydawnictwo prowadzi sprzedaż wysyłkową:
tel./fax 56 648 50 70, e-mail: marketing@marszalek.com.pl

WYDAWNICTWO ADAM MARSZAŁEK

ul. Lubicka 44, 87-100 Toruń, tel. 56 664 22 35, 56 660 81 60
e-mail: info@marszalek.com.pl, www.marszalek.com.pl
Drukarnia nr 2, ul. Warszawska 52, 87-148 Łysomice, tel. 56 659 98 96

SPIS TREŚCI

MAGDALENA PIORUNEK	
<i>Konteksty poradnictwa – przyczynek do dyskursu</i>	7

POMOC I PORADNICTWO W KONTEKŚCIE POTRZEB I KOMPETENCJI WSPÓŁCZESNEGO CZŁOWIEKA

AUGUSTYN BAŃKA	
<i>Pomoc psychologiczna wobec potrzeb rozwojowych jednostek i wyzwań współczesności</i>	15

URSZULA TOKARSKA	
<i>Kształcenie kompetencji biograficznej jako forma profilaktyki problemów egzystencjalnych współczesnego człowieka</i>	57

GRAŻYNA TEUSZ	
<i>Rola kompetencji osobowych oraz wsparcia społecznego w radzeniu sobie z krytycznymi wydarzeniami życiowymi</i>	82

DYFERENCJACJA DZIEDZIN ORAZ METOD POMOCY I PORADNICTWA W „PŁYNNYJ NOWOCZESNOŚCI” (WYBRANE PRZYKŁADY)

MAŁGORZATA OLENIACZ	
<i>Poradnictwo juwentologiczne jako obszar badań poradoznawczych</i>	111

JOANNA NAWÓJ-POŁCZAŃSKA	
<i>Między edukacją a rynkiem pracy. Doradztwo i profesjonalne wspieranie młodzieży w okresie adolescencji. Badania własne</i>	141

ZDZISŁAW WOŁK	
<i>Poradnictwo zintegrowane jako instrument ekonomii społecznej</i>	159

JOANNA RAJEWSKA DE MEZER <i>Rola poradnictwa prawnego jako formy wsparcia beneficjenta pomocy społecznej</i>	182
EWA KASPEREK-GOLIMOWSKA <i>Poradnictwo zdrowotne jako forma profilaktyki zagrożeń i promocji zdrowego stylu życia</i>	197
MAREK BUDAJCZAK <i>Poradnictwo biblioteczno-czytelnicze jako forma działania społecznego wobec „Galaktyki Gutenberga”</i>	227
ANDRZEJ ŁADYŻYŃSKI <i>Poradnictwo dla narzeczonych – pomoc w „obrzędku przejścia”</i>	250
JOLANTA SOKOŁOWSKA <i>Streetworking jako forma wsparcia</i>	269
AGNIESZKA PIASECKA <i>Coaching jako metoda wsparcia pracownika</i>	287

EGZEMPLIFIKACJA ZRÓŻNICOWANYCH FORM PORADNICTWA PONOWOCZESNEGO

VIOLETTA DRABIK-PODGÓRNA <i>Cyberporadnictwo czy postporadnictwo – dokąd zaprowadzi nas wirtualny doradca?</i>	307
BASSAM AOUIL <i>Poradnictwo i wsparcie psychologiczne online. Przegląd i sugestie</i>	323
JOANNA SKOWROŃSKA <i>Emigracyjna blogosfera w kontekście poradnictwa i wsparcia społecznego</i>	341
JOLANTA ZIELIŃSKA <i>Internetowe metody badania wzroku, słuchu i mowy dźwiękowej jako forma wsparcia rodziców dzieci zagrożonych niepełnosprawnością</i>	362
EDYTA ZIERKIEWICZ, ALINA ŁYSAK <i>Kultura terapii w pigułce, czyli jak prasa kobieca namawia swoje czytelniczki do „konsumowania” profesjonalnej pomocy psychologicznej</i>	380

**PORADNICTWO ORGANIZOWANE PRZEZ KOŚCIÓŁ
- POMIĘDZY TRADYCYJĄ A WSPÓŁCZESNOŚCIĄ**

MAREK WALANCIK	
<i>Znaczenia poradnictwa diecezjalnego w życiu człowieka</i>	411
AGATA JURGA	
<i>Czy poradnictwo kościelne jest potrzebne polskiemu społeczeństwu?</i>	428
MAŁGORZATA GRZYWACZ	
<i>Zawsze możesz zadzwonić. Duszpasterstwo przez telefon a wspomaganie w sytuacjach kryzysowych na przykładzie Kościołów chrześcijańskich w krajach niemieckojęzycznych</i>	446
JUSTYNA DERĘGOWSKA	
<i>Kościół katolicki wobec wolontariatu – inicjatywy i przedsięwzięcia organizacyjne</i>	455
AUTORZY	476

KONTEKSTY PORADNICTWA – PRZYCZYNEK DO DYSKURSU

Narastające tempo życia codziennego, wzrastający poziom jego komplikacji i nieprzewidywalności, co często niweczy plany i wymaga od człowieka niezwyklej wręcz elastyczności i niemal natychmiastowego wdrożenia innych, nowych technik adaptacji do zmieniających się warunków, to znamiona teraźniejszości identyfikowalne i subiektywnie doświadczane niemal przez każdego.

„Postęp», niegdyś najskrajniejszy przejaw radykalnego optymizmu oraz obietnica podzielanego uniwersalnie i dugotrwałego szczęścia, przesunął się na przeciwny, dystopijny i fatalistyczny biegun oczekiwań: reprezentuje dziś zagrożenie bezustanną i nieuniknioną zmianą, która zamiast zwiastować pokój i wytchnienie, niesie za sobą ciągły kryzys i napięcie, nie pozwalając na moment odpoczynku. Postęp zmienił się w nieskończoną i nieprzerwaną grę w brakujące krzesło, w której moment nieuwagi skutkuje nieodwracalną porażką i bezpowrotnym wykluczeniem. W miejsce słodkich snów i ogromnych oczekiwań, postęp stał się przyczyną bezsenności pełnej koszmarów o «pozostawaniu w tyle» – uciekającym pociągu¹.

Lawinowo narastające sytuacje, zdarzenia, których nie jesteśmy w stanie przewidzieć, bowiem pojawiały się w historii społeczeństwa i historiach życia poszczególnych jednostek rzadko lub wręcz nie mogły

¹ Bauman Z. (2007). *Płynne czasy. Życie w epoce niepewności*. Warszawa, s. 20.

do tej pory zaistnieć (np. cały szereg problemów związanych z rozwojem nowoczesnej techniki, technologii, środków komunikacji, mediów) dotyczą coraz szersze kregi ludzi na różnych etapach biograficznych. Zmiana jako wartość sama w sobie, stająca się podstawą współczesnego życia, powoduje, że nawet w przeciągu jednej doby jesteśmy zmuszeni do podejmowania coraz większej liczby decyzji, często decyzji w sytuacjach niepewnych, ryzykownych o nieprzewidywalnych konsekwencjach dla naszego dalszego funkcjonowania, decyzji tych „wielkich,” o życiowym znaczeniu i tych „mniejszych”, codziennych, konsumenckich. Nie ułatwia nam tego zadania niekończąca się opcjonalność każdej z nich, jakże marketingowo chwytliwa, często jednak granicząca z absurdem. Dość wspomnieć, że codzienne decyzje, wybory dotyczące zakupu podstawowych towarów czy usług niosą za sobą konieczność przeanalizowania mnogości wariantów, zmierzenia się z permanentnie narastającą liczbą możliwości, danych, lawinowym przyrostem informacji. A co tu dopiero mówić o wyborze (czy rzeczywiście wyborze w sytuacji wielości predyktorów stresu codziennego?) na przykład stylu życia, odpowiedniej dla siebie szkoły, kariery adekwatnej do zainteresowań i preferowanych wartości, satysfakcjonującego sposobu spędzania czasu wolnego czy choćby partnera życiowego, kręgu znajomych i grup odniesienia – wielość decyzji, niejednoznaczne wybory, emocjonalne dysonanse, kalejdoskop scenariuszy i wariantów, dyfuzja ról i obszarów aktywności, poszukiwanie kompromisów i sztuka rezygnacji, pozorne poczucie sprawstwa w codziennych decyzjach przy całkowitym jego braku w kontekstach makrospołecznych, gra społeczna o skomplikowanych, dynamicznie zmieniających się regułach.

Ważkim problemem stają się jednak przede wszystkim decyzje dotyczące kształtu naszej biografii, których efektem jest określona sytuacja rodzinna i zawodowa jednostki, zmaganie się wyzwaniem współczesnego rynku pracy. Niestety brak w dzisiejszej rzeczywistości wzorców przebiegu biografii jednostkowej, do których człowiek mógłby się odwołać, bowiem te tracą swoją wiarygodność i podstawy uprawomocnienia w zmieniających się warunkach kulturowych. Epizodyczność, mozaikowość ludzkiego życia w toku specyficznej gry z realiami współczesno-

ści, brak obiektywnie weryfikowalnych kryteriów sukcesu życiowego, niedefiniowalne szczęście jako podstawowy miernik udanego życia, sterowanego przede wszystkim modą i wymaganiami medialnego spektaklu to specyficzne cechy terażniejszości. Wolaść wyboru i możliwości podejmowania decyzji jakże często mylona z wolnością od zobowiązań i odpowiedzialności dodatkowo komplikują te realia.

Realia, które i tak dla wielu tych, którzy nie odnaleźli się w nowej konkurencyjnej rzeczywistości społecznej po przełomie ustrojowym, a w warunkach wymagającego wolnego rynku zostali zepchnięci na margines, wielokrotnie oznaczają konieczność poszukiwania i korzystania z różnych form pomocy, poradnictwa.

Zmieniający się charakter więzi międzyludzkich (ich rozluźnianie, tymczasowość, wirtualność), a nade wszystko wszechogarniająca idea indywidualizmu dodatkowo przyczyniają się do budowania poczucia osamotnienia w zmaganiu się z wyzwaniem, zadaniami, wyborami, sytuacjami trudnymi².

Coraz częściej człowiek realizując spektrum swoich potrzeb, zarówno potrzeby egzystencji, prokreacji i rozwoju, funkcjonalne, jak i społeczne czy psychiczne³, aktywnie poszukuje lub staje się reaktywnym odbiorcą sugestii, porad, wskazówek, informacji... Staje się zatem mniej lub bardziej świadomym odbiorcą usług pomocowych i poradniczych wszelkiego typu, realizowanych w niezwykle zróżnicowany sposób.

Poradnictwo stanowi niewątpliwie jedną z form pomocy, która może być analizowana w kontekście relacji międzyosobowej, w kontekście działalności wkomponowanej w intencjonalne oddziaływania społeczne realizowane wobec jednostki, takie jak wspomaganie rozwoju, wychowanie, nauczanie, opieka czy wreszcie w kontekście makrospołecznej sieci instytucji pomocowych o często dyfuzyjnej aktywności.

² Por. rozważania na temat zmian w biografii człowieka między innymi w M. Piorunek (2009). *Bięć życia zawodowego człowieka. Kontekst transformacji kulturowych*. Poznań.

³ Podział potrzeb wg T. Kocowski (1982). *Potrzeby człowieka. Koncepcja systemowa*. Wrocław.

Poradnictwo stanowi formę niesienia pomocy człowiekowi w sytuacjach trudnych, w rozwiązywaniu problemów. Oddział Psychologii Doradczej przy Amerykańskim Towarzystwie Psychologicznym definiuje poradnictwo jako „...pomaganie poszczególnym jednostkom w pokonywaniu przeszkód znajdujących się na drodze do ich osobistego rozwoju (...) oraz w optymalnym pobudzaniu indywidualnych źródeł tego rozwoju...”⁴. Dla A. Jones poradnictwo to „... proces ułatwiający poszczególnym osobom pogodzenie się z własnym życiem – takim jakim ono jest – a w ostatecznym rachunku pomagający osiągnąć większą dojrzałość poprzez nauczenie się brania odpowiedzialności i podejmowania decyzji za samego siebie...”⁵.

„Poradnictwo niejednokrotnie utożsamia się z doradztwem i traktuje albo jako działanie społeczne (rzadziej interakcję międzyosobową), polegające na dostarczeniu przez doradcę rad, porad, wskazówek radzącemu się w celu rozwiązania jego problemów lub jako działalność instytucji – poradni. Natomiast z punktu widzenia polityki społecznej, poradnictwo jest jedną z form pomocy...”⁶.

Poradnictwo wiąże się więc z zachowaniami prospołecznymi polegającymi na niesieniu pomocy drugiemu człowiekowi, które ma trzy podstawowe cele: pokonywanie życiowych problemów, pełniejsze wykorzystanie niewykorzystanych lub niedostatecznie wykorzystanych szans oraz ułatwienie jednostce samopomocy w codziennym życiu⁷.

Poradnictwo wkomponowane w specyficzne, dynamicznie zmieniające się realia społeczne, stanowiące zresztą ich nieodłączny efekt, przenikające się nierozzerwalnie z wieloma innymi rodzajami pomocy⁸, korzystające z ogromnego bogactwa teoretycznych koncepcji i paradygmatów, dotyczy coraz liczniejszych dziedzin funkcjonowania człowieka,

⁴ S. Murgatroyd (2000). *Poradnictwo i pomoc*. Poznań, s. 16.

⁵ Ibidem, s. 17.

⁶ A. Kargulowa (2005). *O teorii i praktyce poradnictwa*. Warszawa, s. 37.

⁷ Por. G. Egan (2002). *Kompetentne pomaganie*. Poznań.

⁸ Proponuję na poziomie rozważań wprowadzających nie definiować arbitralnie i nie zakreślać ścisłych granic poszczególnych rodzajów działań identyfikowanych w praktyce społecznej jako pomocowe, bowiem dyskurs teoretyczny w tym względzie daleki jest od kompletnego, traktuję go raczej jako otwarty, wywołany i stale uzupełniany.

wykorzystuje zróżnicowane metody, przybiera wielorakie formy, które są charakterystyczne tylko dla ponowoczesnej niestabilności, ale także takie, które stanowią ewolucję działań pomocowych o długich tradycjach.

W oddawanym w ręce czytelnika tomie odnaleźć można niektóre z sygnalizowanych wcześniej kontekstów poradnictwa. Proponowany dyskurs rozpięty pomiędzy teoretyczną analizą poradowniczą a społeczną praktyką poradniczą daleki jest od kompletności, stanowi przyczynek, ale i (jak sędzę) inspirację do kolejnych poszukiwań i eksploracji.

Czytelnik odnajdzie w nim zróżnicowane teksty zgrupowane w czterech obszarach tematycznych. Pierwszy z nich obejmuje teoretyczne rozważania dotyczące kompetencji człowieka w perspektywie kreowania własnej biografii i zmagania się z krytycznymi wydarzeniami życiowymi. W drugim będzie mógł zapoznać się z wieloma dziedzinami oraz metodami pomocy strictly poradniczej czy szerszych działań, których poradnictwo staje się elementem, w trzecim – z charakterystycznymi dla ponowoczesnej rzeczywistości formami poradnictwa (główny nacisk został położony na ukazanie specyfiki i egzemplifikację poradnictwa realizowanego w sieci w różnych postaciach, ale przyjrzymy się także różnym formom pomocy psychologicznej promowanej w prasie kobiecej), w czwartej zaś – z formami pomocy organizowanymi przez Kościół.

Książka adresowana jest do teoretyków i praktyków poradnictwa i pomocy psychospołecznej (także potencjalnych – studentów kierunków z całego spektrum nauk społecznych). Interdyscyplinarne teksty w niej zamieszczone, pisane z uwzględnieniem zróżnicowanych paradygmatów teoretycznych, metodologicznych, ale i światopoglądowych oraz wielorakich doświadczeń praktycznych, odznaczają się różnym stopniem zaawansowania, łączy je jednak niemal we wszystkich z nich obecne (choć przecież nie zawsze wprost artykułowane) pytanie o stan, uwarunkowania i możliwości działań pomocowych i poradniczych realnie obecnych i postulowanych w nader skomplikowanej rzeczywistości społecznej. Są to pytania ważne, a refleksje czynione w kontekście poszukiwania na

nie odpowiedzi z pewnością powinny być obecne w świadomości wszystkich podmiotów decydujących o zakresie i kształcie zjawisk i praktyk społecznych identyfikowanych jako pomoc czy poradnictwo.